

Prachtige voorjaarsbloeiërs zoals de bosanemoon krijgen meer kansen met hakhoutbekeer; hier een hakhoutstoof van es in het Kasteelpark van Poeke in Aalter

(foto: Ludo Goossens)

Steun de Meetjeslandse natuurgebieden

Natuurpunt koopt ook in onze streek natuur aan, onder het motto 'natuur voor iedereen'. Vrijwilligers doen er aan natuurbeheer, zoals hakhoutbeheer. Steek zelf je handen uit de mouwen of doe een gift zodat we meer natuur kunnen aankopen.

Doe een gift op rekeningnummer BE56 2930 2120 7588 van Natuurpunt, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen met vermelding 'gift projectnr. 6684 Keigatbos'. Voor giften vanaf 40 euro wordt een fiscaal attest afgeleverd, waarmee je via je belastingaangifte ongeveer 30% terug krijgt.

Lees meer op www.NPMeetjesland.be/stort-voor-meer-natuur.

De geschiedenis van een bezemsteel

Het leven zonder plastic

Nauwelijks honderd jaar geleden bestond er nog geen kunststof. Voor het vervaardigen van werktuigen, meubels of voertuigen was men grotendeels aangewezen op hout. Tegelijkertijd was hout de voornaamste verwarmingsbron en onmisbaar in de keuken of in de broodbakoven.

De vrouw op de foto gebruikt een houten hooihark, gemaakt uit hakhout. Op de achtergrond zie je een houtkant van hakhout. (foto: privécollectie Pauline Cooreman – bron: www.erfgoedbankmeetjesland.be)

Een slimme uitvinding

De grote vraag naar hout maakte dat men er zorgzaam mee moest omspringen: een bos kan maar één keer gekapt worden. Voor de meeste toepassingen zijn echter geen dikke en brede balken uit de boomstam nodig. Zo werd het hakhoutbeheer ontwikkeld, een kaptechniek die gericht is op een snelle groei van twijgen en takken.

Een hakhoutbosje in het Keigatbos dat een paar jaar niet werd gekapt (foto: Natuurpunt Zomergem)

Gehakt

Hakhout is een vorm van bosbeheer die al eeuwen lang in Vlaanderen wordt toegepast. Dit kappen lijkt op het eerste zicht drastisch, maar in het voorjaar komen al nieuwe scheuten tevoorschijn uit de afgezaagde stompjes. In enkele jaren tijd vormen jonge planten en struiken opnieuw een natuurlijk groenscherm.

Bij hakhoutbeheer wordt een boomstam tot op een bepaalde hoogte afgezaagd. De nieuwe takken groeien meestal als een krans rond de afgezaagde *stobbe*. Al na enkele jaren zijn die takken dik genoeg om af te zagen en te gebruiken. Afhankelijk van de gewenste houtdikte bedraagt een kapcyclus vier tot zeven jaar.

Een stobbe in het Keigatbos, afgezet door Natuurpunt Zomergem (foto: Natuurpunt Zomergem)

Wat is een mutser?

Er bestaan veel verschillende vormen van hakhout. De keuze van zowel de techniek als de boomsoort heeft direct te maken met datgene waarvoor men het hout wil gebruiken. Zo heeft een meubelmaker andere soorten hout nodig dan een mandenvlechter. Het kleine, overblijvende takhout werd tot 'mutzers' of 'mutsaarden' gebonden en daarmee werd de oven aangemaakt. Het andere hout ging in de kachel.

Achtergrond: de mutzers werden boven op de houtstapel gelegd (foto: privécollectie Etienne Saelens – bron: www.erfgoedbankmeetjesland.be)

Weide zonder prikkeldraad

In landbouwgebied zagen we vooral houtkanten: een dichte rij van bomen en struiken op de rand van een landbouwperceel. Op regelmatige tijdstippen werd deze houtkant afgezet tot tegen de grond, om nadien nog dikker en steviger terug te groeien. Door de opkomst van prikkeldraad, drainagebuizen en grotere landbouwmachines zijn in de loop van de twintigste eeuw veel houtkanten verdwenen. Dat is erg jammer, want houtkanten zijn bijzonder interessant voor kleine dieren om zich van het ene perceel naar het andere te verplaatsen.

Levende palen

Een ander type hakhout vormen de knobomen: daar werd een stam van ongeveer twee meter hoog behouden. Meestal kwamen knobomen voor in een rij en waren het een soort levende weidepalen. Er werd vooral geknot op een hogere stam om te vermijden dat het vee de verse twijgjes zou opeten.

Op zoek naar hakhout

In vele oude bossen is een opvallend patroon te zien van parallelle, smalle en licht verhoogde bermen, van elkaar gescheiden door grachtjes. Deze bermen worden ook wel *rabatten* genoemd en werden meestal specifiek voor hakhout aangelegd. Je vindt deze rabatten nog in gebieden als Het Leen (Eeklo/Waarschoot/Zomergem) en het Drongengoedbos (Knesselare/Maldegem). Vaak zijn er nog eeuwenoude *stobben* aanwezig (ook wel stoven genoemd) die door het wegvallen van de kapcyclus intussen zijn uitgroeid tot volwaardige bomen.

Op deze foto zie je de rabattenstructuur, hier in het Eikenbos in Zomergem (foto: Natuurpunt Zomergem)

Mooie voorbeelden van hakhoutstoven vind je in delen van het Keigatbos (Knesselare/Zomergem) en in het Poekepark (Aalter). Sommige hakhoutstoven zijn meer dan 1.000 jaar oud en zijn beschermd volgens de Inventaris van het Landschappelijk Erfgoed. Jammer genoeg zijn (nog) geen Meetjeslandse hakhoutstoven opgenomen in deze inventaris.

Bossen zien het licht

In vele grotere bossen en parken werd een aantal bomen geselecteerd om uit te groeien tot volwaardige hoge bomen, om er dan balken en planken van te maken. Tussen deze bomen werd hakhoutbeheer toegepast. Regelmatig kappen zorgt ervoor dat er plots licht binnenvalt in een voorheen donker bosbestand. Veel planten profiteren hiervan en vormen een bloeiende kruidlaag, wat op zijn beurt erg aantrekkelijk is voor insecten en vogels. Een mooi voorbeeld daarvan is de coverfoto van deze poster.

Elk zijn bosje

Daarnaast was het landschap vroeger bezaaid met kleinere bosjes, zogenaamd *geriefhoutbosjes*. Omdat elke boerderij continue een aanzienlijke hoeveelheid hout nodig had, bezaten heel wat boeren een eigen bosje waarmee ze konden voorzien in de eigen noden.

Hout verzamelen, vermoedelijk in Het Leen na WO I (foto: archief Henri Smits – bron: Stadsarchief Eeklo)

Hakhout is hip

Op een bepaald moment viel de nood aan een constante aanvoer van hout weg. Daardoor raakten de hakhoutbestanden in verval. Op dat moment gaan ze vanzelf over in opgaande bomen.

Erfgoedorganisaties zoals Natuurpunt kiezen er bewust voor om bestaande hakhoutbestanden te onderhouden. Natuurpunt Zomergem bijvoorbeeld beheert de stoven in het Keigatbos, Beierwaanbos, Essenbos en het Eikenbos. Zo krijgt dit eeuwenoude gebruik een nieuwe kans en ook de planten- en dierenrijkdom vaart er wel bij. Dit geeft ook de mogelijkheid om nieuwe vrijwilligers te betrekken bij natuurbeheer. Bij dit soort werkzaamheden wordt vaak gewerkt met scholen en jongeren met een sociale achtergrond of een fysieke beperking.

Beleef het Meetjeslandschap van vroeger en nu

Zondag 4 september 2016: de heide bloeit in het Maldegemveld! Dit natuurgebied wordt ook wel de Hoge Venen van het Meetjesland genoemd. Bij de aanleg van de waterbekkens zijn archeologische opgravingen uitgevoerd. Tijdens deze ontdekkingstocht kan je genieten van een unieke combinatie van natuur en geschiedenis.

Trefpunt: 9-12u, Krakeelparking, Drongengoedweg, Ursel, op 200 m van restaurant Het Jagershof (GPS: N 51.151079, E 3.473074)
Contact: kurt.dekesel@telenet.be, 0474 48 30 22

Hakhoutstoven onderhouden

Wil je meer te weten komen over het beheer van hakhout? Doe mee aan een beheerdag in één van de Meetjeslandse natuurgebieden waar hakhout te vinden is. Het kappen gebeurt in de wintermaanden. Contacteer ons of hou de website in de gaten. In het najaar organiseren we in het Keigatbos een speciale activiteit rond hakhoutbeheer.

Houtzoekers

Zoek je geriefhout, stoofhout of hout voor andere doeleinden? In ruil voor een dagje werken krijg je hout mee naar huis. Schrijf je in op onze houtzoekerslijst via info@NPMmeetjesland.be en je ontvangt een paar keer per jaar een mail met info over snoei- en kapdagen.

De verklaring van de cursief gedrukte woorden en de lange versie van dit artikel vind je op www.NPMmeetjesland.be/meetjesland